

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора педагогічних наук, професора Петрочко Жанни Василівни
на дисертацію Лященко Тетяни Вікторівни
«Інформаційно-методичне забезпечення закладів позашкільної освіти
як умова соціального самовизначення підлітків»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

У процесі експертизи дисертаційного дослідження Тетяни Вікторівни Лященко здійснено всебічний аналіз його змісту, структури, наукових результатів і публікацій авторки. Узагальнення одержаних даних дає підстави для таких висновків.

1. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами

У сучасних умовах розвитку українського суспільства особливої значущості набуває проблема соціального становлення підростаючого покоління, формування в підлітків здатності до усвідомленого вибору життєвих орієнтирів, соціальних ролей і способів самореалізації. Соціальне самовизначення є ключовим показником соціальної зрілості особистості та умовою її успішної інтеграції в суспільство. Важливу роль у цьому процесі відіграють заклади позашкільної освіти, які створюють сприятливі умови для розвитку інтересів, здібностей та соціальної активності підлітків. Для ефективної організації діяльності закладів позашкільної освіти важливим є належне інформаційно-методичне забезпечення освітнього процесу гуртків та творчих об'єднань.

Відтак, дисертаційна робота Тетяни Вікторівни Лященко присвячена актуальній і водночас концептуально важливій для сучасної педагогічної науки проблемі – інформаційно-методичному забезпеченню закладів позашкільної освіти як умові соціального самовизначення підлітків.

Обрана тема повністю відповідає стратегічним орієнтирам державної освітньої політики, визначеним у Законах України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про інформацію»; Указах Президента України «Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді» та «Про національну молодіжну стратегію до 2030 року». Це засвідчує не лише її наукову своєчасність, а й практичну значущість для розвитку системи позашкільної освіти, удосконалення інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу та створення умов для становлення особистості підлітків.

Робота тісно пов'язана з науковими дослідженнями кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, у межах якої її виконано, та є складовою комплексної теми «Психолого-педагогічні засади професійної підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності». Такий науковий контекст забезпечує послідовність, логічність і міждисциплінарну узгодженість дослідження.

Отже, обрана тема є науково виваженою, сучасною і суспільно значущою. Дослідження Тетяни Вікторівни Лященко має безперечну цінність для теорії й практики педагогіки, а його результати сприятимуть подальшому розвитку системи позашкільної освіти.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційне дослідження Тетяни Вікторівни Лященко вирізняється високим рівнем наукової культури, логічною структурованістю, методологічною виваженістю та внутрішньою узгодженістю основних положень. Робота має чітко визначені об'єкт, предмет, мету, завдання та теоретичні засади. У доборі методів авторка продемонструвала системне мислення та вміння поєднувати теоретичні й емпіричні підходи: використано аналіз, синтез, узагальнення, анкетування, тестування, спостереження, педагогічний експеримент і методи математичної статистики, що забезпечило комплексність і достовірність отриманих результатів.

У роботі здійснено ґрунтовний аналіз наукових підходів до проблеми соціального самовизначення особистості та інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу. Авторка виявила ключові суперечності між суспільним запитом на формування соціально зрілої, самодетермінованої особистості, усвідомленням значущості соціального самовизначення підлітків та недостатнім рівнем розробленості інформаційно-методичного забезпечення його формування.

Особливої уваги заслуговує ретельність проведення педагогічного експерименту, який підтвердив ефективність запропонованого інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти у формуванні соціального самовизначення підлітків. Отримані кількісні та якісні результати засвідчують динаміку позитивних змін у рівнях сформованості соціального самовизначення підлітків.

Узагальнення результатів дисертації відзначаються науковою обґрунтованістю, емпіричною перевіреністю та потенціалом для подальшого використання в освітній практиці закладів позашкільної освіти. Робота Тетяни Вікторівни Лященко характеризується поєднанням ґрунтовного теоретичного аналізу, методичної точності та практичної спрямованості, що цілком відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Послідовність та логіка викладу тексту у розділах дисертації демонструє розуміння автором теоретичних положень та методології дослідження. Зміст розділів дисертації відповідає визначеним меті й завданням дослідження.

Кожен розділ дисертації містить аргументовані, логічні висновки. Загальні висновки дисертаційного дослідження відзначаються обґрунтованістю, достовірністю та практичною перевіреністю, підтвердженою результатами педагогічного експерименту.

3. Експериментальна база та організація дослідження

Експеримент дисертаційного дослідження Тетяни Вікторівни Лященко має розгалужену й репрезентативну базу, що забезпечує достовірність, надійність і можливість узагальнення отриманих результатів. Зокрема, дослідження проводилося на базі низки закладів позашкільної освіти різних регіонів України: Комунального позашкільного навчального закладу «Кіровоградський обласний центр дитячої та юнацької творчості», Центру науково-технічної творчості молоді «Сфера» Оболонського району міста Києва, Центру позашкільної роботи Святошинського району міста Києва, Закладу позашкільної освіти «Центр дитячої та юнацької творчості Шевченківського району» Запорізької міської ради, Комунального закладу позашкільної освіти «Дніпропетровський обласний центр науково-технічної творчості та інформаційних технологій учнівської молоді» Дніпропетровської обласної ради».

Таке географічне розмаїття експериментальної бази є вагомим підтвердженням масштабності дослідження, його міжрегіонального характеру та практичної спрямованості.

Дослідження мало три етапи – констатувальний, формувальний і контрольний – що відповідає логіці педагогічного експерименту. Авторкою визначено педагогічні засади формування соціального самовизначення підлітків, а також розроблено і впроваджено зміст освіти щодо формування соціального самовизначення підлітків на основі інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти.

Результати математико-статистичного аналізу засвідчили позитивну динаміку у рівнях сформованості соціального самовизначення підлітків експериментальних груп порівняно з контрольними. Це підтвердило ефективність запропонованого інформаційно-методичного забезпечення, його дієвість і можливість впровадження у практику діяльності закладів позашкільної освіти.

Таким чином, експериментальна частина дослідження Тетяни Вікторівни Лященко відзначається методологічною виваженістю, масштабністю, емпіричною репрезентативністю та практичною спрямованістю, що повною мірою відповідає вимогам до експериментальних досліджень у галузі педагогічних наук.

4. Найбільш суттєві результати, наукова новизна та практичне значення

Дисертаційне дослідження Тетяни Вікторівни Лященко має вагомий внесок у розвиток педагогічної теорії й практики позашкільної освіти. Його наукова новизна полягає у теоретичному обґрунтуванні інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти як умови соціального самовизначення підлітків та визначенні його структури і змісту.

Уперше визначено та теоретично обґрунтовано поняття «інформаційно-методичне забезпечення закладів позашкільної освіти у соціальному самовизначенні підлітків» як систему освітніх ресурсів, спрямованих на забезпечення освітнього процесу гуртків та інших творчих об'єднань закладів позашкільної освіти, що сприяє формуванню соціального самовизначення підлітків. Розкрито структуру інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти, що містить організаційний, структурний, функціональний та змістовий компоненти. Визначено особливості інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти, серед яких гнучкість, варіативність, індивідуалізація, доступність, добровільність вибору та ін.

Авторкою схарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості соціального самовизначення підлітків у закладах позашкільної освіти. Обґрунтовано, що такими критеріями є: когнітивно-аксіологічний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-практичний, рефлексивно-аналітичний.

Визначено основні принципи формування соціального самовизначення підлітків на основі інформаційно-методичного забезпечення закладів

позашкільної освіти: принцип відповідності нормативно-правовим актам; принцип єдності мети та завдань; принцип інформатизації; принцип системності; принцип доступності; принцип достатності.

Удосконалено сутність понять «інформаційно-методичне забезпечення», «соціальне самовизначення підлітків», основні положення щодо соціального самовизначення підлітків у закладах позашкільної освіти.

Серед практичних результатів дослідження – розроблення та апробація навчальної програми «Основи соціального самовизначення», яка отримала гриф Міністерства освіти і науки України.

Результати дослідження впроваджено в практику освітньої діяльності закладів позашкільної освіти Запорізької, Дніпропетровської, Кіровоградської, Харківської областей та м. Києва, що свідчить про їх широке практичне значення.

5. Рекомендації щодо використання результатів дослідження

Результати дослідження можуть бути використані педагогічними працівниками закладів позашкільної освіти для розроблення різних видів педагогічної діяльності. Вони також можуть застосовуватися науковцями та іншими фахівцями у сфері освіти для подальших досліджень проблеми соціального самовизначення підлітків, удосконалення інформаційно-методичного забезпечення освітнього процесу та розвитку системи позашкільної освіти. Крім того, матеріали можуть бути корисними науково-педагогічними працівниками і здобувачами вищої освіти під час навчання за освітніми програмами «Соціальна педагогіка», «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю», «Позашкільна освіта».

6. Оцінка структури та змісту дисертації

Дисертаційне дослідження Тетяни Вікторівни Лященко є завершеною науково-кваліфікаційною працею, що відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні

науки. Структура роботи логічна й чітко вибудована: анотація, вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел і додатки.

Зміст дисертації відображає цілісну логіку наукового пошуку – від обґрунтування актуальності проблеми, визначення мети, завдань і методологічних засад до експериментальної перевірки ефективності розробленого інформаційно-методичного забезпечення.

Робота відзначається послідовністю, науковою аргументованістю, ретельним теоретичним і методичним опрацюванням теми. Висновки логічно узгоджуються з метою й завданнями дослідження, що свідчить про цілісність авторської концепції.

Текст написано в академічному стилі, грамотно відредаговано, термінологічно точний. Довідково-бібліографічний апарат оформлено коректно, із залученням сучасних вітчизняних і зарубіжних джерел.

Загалом структура й зміст дисертації засвідчують високий рівень наукової культури, методологічної зрілості та професійної компетентності авторки.

7. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження Тетяни Вікторівни Лященко знайшли належне відображення у 26 наукових і науково-методичних працях, серед яких 16 виконано одноосібно та 10 – у співавторстві. До публікаційного доробку входять: одна стаття у міжнародному виданні, проіндексованому в базі даних Web of Science Core Collection, десять статей у наукових фахових виданнях України, що мають категорію «Б», тринадцять тез доповідей на наукових конференціях та дві – інші навчально-методичні видання.

Тематика публікацій повністю відповідає змісту дисертації та відображає основні результати, положення й висновки дослідження. У публікаціях висвітлено як теоретико-методологічні засади інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти, так і практичні

аспекти формування соціального самовизначення підлітків у закладах позашкільної освіти.

Обсяг і рівень оприлюднених наукових результатів повністю відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії та надають авторці право на публічний захист роботи.

Зауваження та побажання

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Тетяни Вікторівни Лященко, варто окреслити кілька міркувань, які можуть слугувати підґрунтям для подальшої наукової дискусії, поглиблення концептуальних положень і розширення дослідницьких перспектив:

1. Наукова робота мала би більш довершений вигляд у разі глибшого обґрунтування у межах параграфів методологічних підходів, які використані автором для досягнення мети дослідження.
2. У дисертації цілком вірно визначено сутність соціального самовизначення, в т. ч. як процесу виявлення і утвердження індивідуальної позиції в проблемних ситуаціях. Водночас зміст дисертації збагатився б за умов розкриття зв'язку соціального самовизначення з соціальною активністю, соціальною успішністю, життєвим оптимізмом, що важливо для успішної соціалізації підлітка в кризових умовах.
3. Дисертаційне дослідження виграло б, якби автор апелював до зарубіжного досвіду функціонування закладів позашкільної освіти у напрямі соціального самовизначення підлітків.
4. У процесі формувального етапу експерименту доцільно було б зосередити увагу автора не лише на апробації навчальної програми «Основи соціального самовизначення», а більш ширше розкрити й інші компоненти інформаційно-методичного забезпечення закладів позашкільної освіти у їх комплексі, що є предметом дослідження.

5. Загалом навчальна програма «Основи соціального самовизначення», розроблена в межах дисертаційного дослідження, відзначається змістовністю та методичною продуманістю. Разом з тим, на нашу думку, назва програми має переважно науково-академічний характер і могла б бути більш привабливою та зрозумілою для підлітків, що сприяло б підвищенню їх мотивації до участі у програмі.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер, не знижують наукової цінності дисертаційної роботи та розглядаються як підстава для подальшої наукової дискусії. У цілому дисертаційна робота вирізняється концептуальною цілісністю, оригінальністю авторського підходу, глибиною теоретичного аналізу й новизною методичних рішень.

Загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим вимогам до наукових досліджень, що подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», і засвідчує достатній рівень академічної зрілості та професійної підготовки здобувачки.

8. Загальний висновок

На підставі всебічного аналізу поданої дисертаційної роботи можна зробити висновок, що, з огляду на її високу актуальність, наукову новизну отриманих результатів і практичну значущість, дисертація Тетяни Вікторівни Лященко на тему: «Інформаційно-методичне забезпечення закладів позашкільної освіти як умова соціального самовизначення підлітків» є завершеним, самостійно виконаним дослідженням, яке має вагомий внесок у розвиток сучасної педагогічної науки.

Робота відзначається теоретичною глибиною, методологічною обґрунтованістю та прикладною спрямованістю, що підтверджує її наукову і практичну цінність.

Дисертація відповідає вимогам, визначеним Наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог

до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Із урахуванням викладеного, авторка Тетяна Вікторівна Лященко заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Офіційний опонент

професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи Київського столичного
університету імені Бориса Грінченка,
доктор педагогічних наук, професор

Жанна ПЕТРОЧКО

Жанна Петрошко
начальниця ВК
Н. Петрошко